

Hrušínský by měl 100 let. Spalovači, peněz máš dost, psali mu za komunismu

Foto: archiv Jana Hrušínského

Marie Reslová

17. 10. 2020 8:00

K nedožitým 100. narozeninám Rudolfa Hrušínského, které připadají na tuto sobotu, vydalo Divadlo na Jezerce objemnou knihu. Je v ní i spousta

jedinečných, dosud nepublikovaných snímků z rodinného archivu. Název Rudolf Hrušínský – 100 rozmarných lét a fotografie na obálce odkazují k filmu Jiřího Menzela, v němž herec nezapomenutelně ztvárnil majitele říční plovárny Antonína Důru.

Autorka pestře poskládané textové části [Nikola Hrkčová](#) se opírá o vzpomínky [Hrušínského](#), jeho blízkých, přátel a kolegů, dobové recenze i tradované historky. Hercův příběh doplňuje stručnými informacemi o dobovém kontextu a jednotlivých rolích.

Editorem knihy je syn [Jan](#), principál pražského [Divadla na Jezerce](#) a pokračovatel rodové divadelní tradice, sahající až do poloviny 19. století.

Výpravná publikace je určena širokému publiku. Nemá teatrologické ambice v tom smyslu, že by se hlouběji zabývala Hrušínského herectvím a jeho proměnami, spíš se snaží s velkou empatií zprostředkovat co nejcelistvější portrét. Nechává nás nahlédnout i do soukromí, přibližuje atmosféru rodinných a přátelských vztahů, na nichž Hrušínskému vždy záleželo.

Silný zážitek přináší hlavně obrovské množství obrazového materiálu. Už jen možnost sledovat proměny hercovy fysis: vidět mladičkého, k nepoznání štíhlého Hrušínského jako milovníka, uvědomit si fascinující jevištní proměny, k nimž dospívá ve svých vrcholných filmových a divadelních rolích, pozorovat jeho privátní tvář. A nakonec si prohlížet silné portréty už zjevně nemocného, ale vyrovnaného a s životem smířeného člověka.

Otřásající je naopak obsah a zákeřná stylistika některých dobových dokumentů, především dopisů normalizačních šéfů z Národního divadla a Barrandova. Jak skličující musela být pro úspěšného a obdivovaného herce důsledná represe komunistických orgánů na začátku 70. let, si uvědomíme, když čteme sdělení, jímž se vášnivému rybáři a nimrodovi Hrušínskému zamítá i rybářská povolenka nebo pořízení myslivecké zbraně.

Nezadávejte ho do kýchů

Rudolf Hrušínský se narodil roku 1920 v Novém Etytku, dnešní Nové Včelnici, na štaci kočovné divadelní společnosti Václava Červíčka-Budínského principálově dceři Hermíně a jejímu hereckému kolegovi Rudolfu Böhmovi. Ten své umělecké jméno Hrušínský, jež jeho syn proslavil, údajně získal za pikantních okolností - byl usvědčen z krádeže hrušek.

Rudolf Hrušínský a Jan Hrušínský, 1958. | Foto: archiv Jana Hrušínského

Malý Rudolf odmalinka hrával divadlo s rodiči, v osmi letech, jak uvádí kniha, stál na jevišti každý měsíc až patnáctkrát. Talent a jistě i zkušenost z kočovné společnosti přinesly dospívajícímu Hrušínskému první angažmá v Praze, kde rodina zakotvila.

V pouhých 15 letech začal hrát v Lidovém divadle Urania v Holešovicích, vystupoval v rozhlase a tři roky nato se stal členem avantgardní scény D38, kde už předtím hostoval ve slavných inscenacích E. F. Buriana. Jeho otec, který byl synovým prvním mentorem, získal v té době angažmá u Voskovce a Wericha v Osvobozeném divadle.

Na příběhu Hrušínských vidíme, jak pošetilé je, když chce dnes někdo striktně oddělovat divadelní umění od takzvaných komerčních inscenací. Herecké řemeslo získané s lehčím repertoárem bylo pro otce a syna vstupenkou na dnes uctívané

avantgardní scény a stalo se nejspíš základem suverénní herecké všestrannosti Rudolfa Hrušínského i jeho citu pro žánr.

Otec také nevyslyšel Burianův apel, aby devatenáctiletému synovi "neničil uměleckou budoucnost" přijetím role ve filmu *Lízín let do nebe* a "nezadával ho do kýčů pro hmotný zájem". Snímek měl úspěch a Rudolf si nakonec zahrál nejen v pokračování nazvaném *Lízino štěstí*, ale o rok později rovněž ve filmové verzi slavné Burianovy inscenace *Don Pedro, don Pablo a Věra Lukášová*.

Rudolf Hrušínský v parlamentu, 1992. | Foto: archiv Jana Hrušínského

Drobná Hrušínského poznámka k angažmá v Burianově divadle svědčí o tom, že spolupráce s výrazným režisérem měla i úskalí. Když se roku 1940 ocitl v souboru Městských divadel pražských, musel pracovat na své jevištní řeči: "U E.F. Buriana jsem si zvykl trochu nepřírozeně mluvit, protože on nás k tomu nutil. Trvalo mi dost dlouho, než jsem se té manýry zbavil," vzpomínal.

Sotva osmnáctiletý herec zažil během německého protektorátu perzekuci Burianova divadla D38 i zavření Osvobozeného divadla. Na druhé straně dostával šanci natáčet

jeden film za druhým: Cestu do hlubin študákovy duše s režisérem Martinem Fričem, Nočního motýla s Františkem Čápem nebo Humoresku s Otakarem Vávrou.

Ve čtyřiaadvaceti letech, rok před koncem války, mohl dokonce režírovat svůj první film, romantické drama Jarní píseň.

Rudolf Hrušínský už se v té době znal se svým celoživotním přítelem Josefem Kemrem. Také on sbíral zkušenosti v Budínského-Červíčkově divadelní společnosti a jezdil s ní po štacích i za války. "Jestli jednou, později, dojdu k uznání, že jsem aspoň dobrý herec, pak budu děkovat tobě, jako svému prvnímu učiteli," gratuloval mu Kemr ke 22. narozeninám.

Rudolf Hrušínský a Josef Kemr v inscenaci hry Murrayho Schisgala A co láska, Národní divadlo, režie Miroslav Macháček, 1965. | Foto: archiv Jana Hrušínského

Na vrcholu sil

Na začátku 50. let je třicetiletý Rudolf Hrušínský už pět let ženatý s Evou, narodil se jim syn Rudolf a roku 1955 přichází na svět druhorozený Jan. Herec má zkušenosti z Divadla na Vinohradech, které vedl vynikající režisér Jiří Frejka, a natočil i několik známých snímků: například Předtuchu s režisérem Otakarem Vávrou nebo Ves v pohraničí s Jiřím Krejčíkem.

Zatímco vinohradskou scénu, nově divadlo Československé armády, začali v roce 1950 ideologicky řídit plukovníci, osvíceným šéfem Městských divadel pražských se stal talentovaný dramaturg, režisér, herec a překladatel Ota Ornest, který dbal především na špičkovou hereckou práci nebo na uvádění světových dramatických novinek.

Rudolf Hrušínský jako Johann Bockelson z Leydenu v inscenaci hry Friedricha Dürrenmatta Novokřtěnci, Národní divadlo, režie Miroslav Macháček, 1968. | Foto: archiv Jana Hrušínského

V padesátých letech se tu Rudolf Hrušínský paradoxně ocitl v oáze svobodné tvorby mezi mimořádnými hereckými osobnostmi. Vedle práce na velkých klasických rolích, jako byli Tartuffe nebo Ivanov, které alternoval s Václavem Voskou, začal také pravidelně režírovat.

O tom, že byl režisérem pokorným k textu a citlivým k možnostem svých hereckých kolegů, svědčí v knize uveřejněný dopis Radovana Lukavského, kterého s Danou Medřickou obsadil do hlavních rolí své inscenace Nashova Obchodníka s deštěm. Hrušínskému děkuje za to, že mu "nalil potřebnou sebedůvěru", ačkoliv mu jeho obsazení mnozí rozmlouvali.

V Městských divadlech pražských působil též režisér a herec Miroslav Macháček, který si v roce 1960 Hrušínského s Medřickou odvedl do Národního divadla, jejíž činohře šéfoval Otomar Krejča.

Tam k velkým divadelním osobnostem, s nimiž se Rudolf Hrušínský navzájem ovlivňoval, přibyli režisér Alfréd Radok, scénograf Josef Svoboda nebo herci Karel Höger, Olga Scheinpflugová a Jan Tříska. V Národním si také znovu mohl zahrát s přítelem Josefem Kemrem.

Pracuje naplno, někdy i bez ohledu na zdraví. Zažívá nejúspěšnější období. Smlouvu s britským agentem, který ho měl zastupovat v zahraničí, ale podepsat nesmí, ani přijmout roli ruského generála ve filmu Normana Jewisona.

Dana Medřická a Rudolf Hrušínský v inscenaci hry Eduarda De Filippa Neapol, město milionů, 1958. | Foto: archiv Jana Hrušínského

Synovi Janovi předává Hrušínský své divadelní zkušenosti podobně, jako je jemu předával otec - na jevišti. Desetiletého Jana obsadí do dětské role ve své režii Turgeněvova Měsíce na vsi, o rok později do Bláznivé ze Chaillot.

Syn s ním hraje i ve filmech, jako šestiletý ve snímku *Anička jde do školy*, patnáctiletý v televizním filmu Evalda Schorma *Lítost* nebo o něco dříve v rovněž televizní inscenaci *Smrt Sokratova*. Obě práce ale končí v archivu a z ideologických důvodů se nesmějí vysílat.

Dnes si výjimečné herectví Rudolfa Hrušínského, jeho postavy s kamennou tváří a lapidárním humorem, úsporné v gestech a bohaté vnitřním životem, připomínáme hlavně ve filmech. Některé z let padesátých a šedesátých se promítají dodnes: *Cirkus bude!*, *Dobry voják Švejk*, pohádka *Dařbuján a Pandrhola*, *Menzelovo Rozmarné léto* či *Zločin v šantánu*, *Herzův Spalovač mrtvol*.

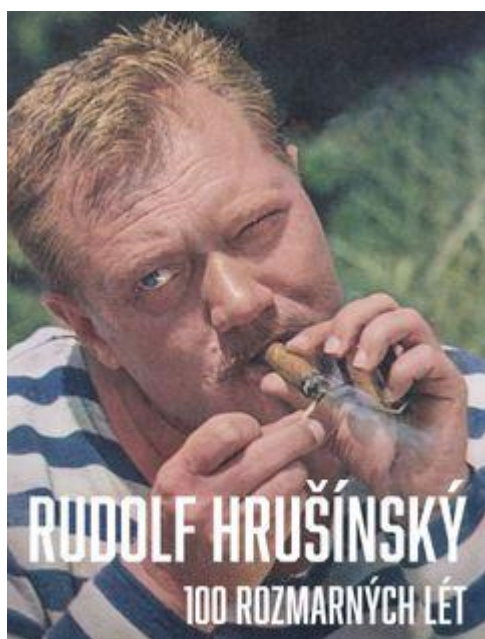

Rudolf Hrušínský v Rozmarném létu, 1967. | Foto: Josef Janoušek

Z hlediska veřejného zájmu

Přestože kniha explicitně nezdůrazňuje příkladnost Hrušínského životních postojů, lze z ní vyčíst jeho neokázalé trvání na pevných vztazích i morálních hodnotách. Mezi prvními podepsal manifest 2000 slov, publikovaný v červnu 1968. Otevřeně podporoval návrat k demokracii.

Po okupaci Československa "spřátelenými" armádami několik let čelil normalizační mašinerii, která mu znemožňovala pracovat jinde než na domovské scéně. Nemohl hrát v televizi, ve filmu, režírovat. Prý z hlediska veřejného zájmu.

Obal knihy Rudolf Hrušínský - 100 rozmarných lét. | Foto: Divadlo na Jezerce

Na "indexu" se ocitli na několik let i jeho synové. Psychický nátlak zesilovaly anonymní telefonáty, některé autorka knihy cituje: "Spalovači, peněz máš dost, zbytečné slávy taky, barák ti lehne popelem." Než v roce 1977 Rudolf Hrušínský podepsal antichartu, prodělal čtyři infarkty.

Rok předtím už mohl s Františkem Vláčilem natočit film Dým bramborové natě. Později točí s Karlem Kachyňou Zlaté úhoře i Lásky mezi kapkami deště a čtyři snímky s Jiřím Menzelem, mezi nimi slavné Postřižiny. Vystupuje v pražské Viole a hraje v Národním divadle, v Čapkově Bílé nemoci a Věci Makropulos.

V listopadu 1989 stojí s Václavem Havlem na balkonu Melantrichu. Dva roky vydrží ve Sněmovně lidu Federálního shromáždění, tedy předchůdci dnešní Poslanecké sněmovny, kam byl zvolen. Stihne ještě natočit s Janem Svěrákem Obecnou školu a televizní film o prezidentu Emilu Háchovi s Pavlem Hášou. Pátý infarkt je poslední.

Kniha Rudolf Hrušínský - 100 rozmarných lét o něm vypráví se zaujetím, které se přenáší na čtenáře a pozorného "diváka" - právě ve fotografiích, které svazek obsahuje, je totiž vyjádřeno i to, na co slova nestačí.

Kniha

Nikola Hrkřová, Jan Hrušínský, Jan Balcar: Rudolf Hrušínský - 100 rozmarných lét
Vydalo Divadlo na Jezerce 2020, 416 stran, 999 korun